

Zanimivosti

Vojna skozi usode posameznikov

V Muzeju Žiri so minuli petek predstavili knjigo *Goropeke* v času vojne in revolucije avtorice Marije Mojce Treven, v kateri je zbrala pričevanja starejših Goropečanov, ki so preživeli vojne in povojne grozote ter z njo delili boleče spomine na to obdobje.

MATEJA RANT

S knjigo, ki jo je Marija Mojca Treven izdala v samozaložbi, se je odločila ohraniti zgodovinski spomin na dogajanje v prvi, predvsem pa drugi svetovni vojni in po njej v majhni vasi Goropeke, ki leži približno dvesto metrov nad Žirmi. »Obenem pa nas zgodovinski spomin opominja, da vojne ne prinašajo večjega blagostanja ali boljše ureditve, ampak le veliko gorja in trpljenja,« je poudarila in dodala, da bi se morali učiti iz zgodovine, da ne bi ponavljali napak iz preteklosti. V knjigi, ki je nastajala štiri leta, je zbrala pričevanja starejših Goropečanov, ki jih je dopolnila z dokumenti iz zgodovinskega arhiva v Škofji Loki in številnimi fotografijami.

Goropeke, kjer so v preteklosti vaško jedro tvorile štiri velike ugledne domačije ob cerkvi, je močno zaznamovala že prva svetovna vojna. »V vojsko je bilo vpoklicanih osem vaščanov, vrnila

sta se samo dva, poškodovana in izčrpana.« Za potrebe avstro-ogrške vojske so iz cerkve pobrali tudi vse tri bronaste zvonove, ki so jih po besedah Marije Mojce Treven Goropečani zelo pogrešali, zato so po vojni hitro stekla prizadevanja, da bi dobili nove. Najobsežnejši del pa je v knjigi namenila drugi svetovni vojni in dogajanju po njej. Že v prvih dveh mesecih po prihodu v Žiri so Nemci izselili številne Žirovce, v letu 1943 pa so prišli tudi prvi pozivi goropeškimi fantom in možem, ki se v prvih letih vojne niso želeli priključiti nobeni vojaški formaciji, k odhodu v nemško vojsko. »Leto 1943 je bilo usodno leto za Balčkove. Večina odraslih sinov se je že prej odselila, doma so ostale še mati, hči in najmlajša sinova, ki se nista odzvala pozivu za odhod v nemško vojsko – Andrej se je odločil za skrivanje, Tone pa je odšel v partizane.« Nemci so se zato hudo maščevali in požgali domačijo. »Slab mesec

kasneje jih je zadela še druga nesreča. Tone je pobiral mine ob okupacijski meji, ko je eno razneslo. Tako je bil prva žrtev druge svetovne vojne v Goropekah.« Leta 1943 se je začelo širiti partizansko gibanje in moške so začeli novačiti tudi za priključitev partizanskim enotam. »A po zločinih, ki so jih partizani zagrešili maja 1943 v Račevi, se jih je večina odločila za skrivanje.« Po umiku Nemcev iz Žirov leta 1943 so partizani še pogosteje začeli prihajati v Goropeke in vaščanom plenili zaloge hrane. »Zaradi novih mobilizacij se domačini doma niso več počutili varne, zato so se priključili domobrancem v bližnjih postojankah.«

Skupaj z drugimi domobranci so se po koncu vojne umaknili v Avstrijo. Med njimi je bil tudi Vinko Kodelj. »Zaradi povojnih pobojev si ni upal domov, tako da je štiri leta ostal v Avstriji, od koder je domov pošiljal pakete, ki pa do domačih niso

Marija Mojca Treven na predstavitvi knjige v Muzeju Žiri / Foto: Tanja Mlinar

prišli.« Kasneje se je odselil v Kanado, kamor mu je devet let pozneje sledila žena z najmlajšima otrokoma. Tiste, ki so ostali doma, so čakali težki časi. Kot je spomnila Marija Mojca Treven, je bila država po vojni v slabem gospodarskem stanju – čeprav so bili domovi v Goropekah

povsem izropani, jim z obvezno oddajo ni bilo prizaneseno. »Mnoge kmete je prizadela še agrarna reforma. Če se gospodar ni javil oblastnikom v Škofji Loki, so zemljo nacionalizirali.« V sredini petdesetih let prejšnjega stoletja pa se je življenje počasi začelo umirjati. »Leta 1954

so v Goropeke začeli graditi cesto, leta 1990 pa so jo s prostovoljnimi delom in prispevki Goropečanov tudi asfaltirali.« Štiri ugledne kmetije, ki so bile pred vojno vaški ponos, pa so po vojni ostale le še blede senca nekdanje veličine, je zaključila Marija Mojca Treven.

OBČINA ŽIRI

Resnica zamolčane zgodovine

Žirovsko domoznansko literaturo je s svojo novo knjigo *Goropeke* v času vojne in revolucije še obogatila Marija Mojca Treven, ki je s pomočjo pričevanj Goropečanov prikazala utrip življenja na posameznih domačijah v Goropekah in bližnji okolici predvsem med drugo svetovno vojno.

MATEJA RANT

Žiri – V knjigi, ki je nastajala štiri leta, je Marija Mojca Treven zbrala pričevanja številnih starejših Goropečanov, ki so z njo delili boleče spomine na drugo svetovno vojno in težko obdobje po njej, ali kot je na predstavitvi v Muzeju Žiri poudarila avtorica sama: »Razkrivajo resnico zamolčane zgodovi-

Pričevanja Goropečanov je Marija Mojca Treven dopolnila z dokumenti iz zgodovinskega arhiva v Škofji Loki in številnimi fotografijami.

ne.« Skozi osebne zgodbe posameznikov tako ohranja zgodovinski spomin na dogajanje v prvi, predvsem pa drugi svetovni vojni in po njej v vasi Goropeke. Pričevanja Goropečanov je dopolnila z dokumenti iz zgodovinskega arhiva v Škofji Loki in številnimi fotografijami, pri čemer se je potru-

dila raziskati tudi identiteto ljudi na fotografijah.

Po besedah Marije Mojce Treven je že prva svetovna vojna pustila temen pečat Goropečanom, saj sta se od osmih domačinov, ki so jih vpoklicali v avstro-ogrsko vojsko, vrnila le dva. Prav tako je življenje v Goropekah močno zaznamovala druga svetovna vojna, ki ji je v knjigi namenila največ prostora, prav tako se pričevalci z bolečino spominjajo težkega obdobja po vojni. V preteklosti so vaško jedro Goropek tvorile štiri velike ugledne domačije ob cerkvi, ki so bile pred vojno vaški ponos, po vojni pa je od njih ostala le še blede senca, je poudarila. Goropeški fantje in moške se v prvih letih vojne niso želeli priključiti nobeni vojaški formaciji – kljub pozivom, naj se vključijo v nemško vojsko. Kaj je čakalo tiste, ki se niso želeli priključiti nemški vojski, je prikazala skozi usodo Balčkovič. »Večina odraslih sinov se je že prej odselila, doma so ostali le še mati, hči in najmlajša sinova: Andrej se je odločil za skrivanje, Tone pa je odšel v partizane.« Ob prihodu nemške pa-

Marija Mojca Treven z nekaterimi pričevalci iz knjige. Z leve: Franc Mlakar z ženo Marijo, Franc Kranjc, Franciška Istenič, Berta Šubic in Ivana Poljanšek. / FOTO: TANJA MLINAR

trulje v vas v začetku leta 1943, ki je iskala partizane, a so se ti že prej umaknili, so v Balčkovi hiši odkrili pozabljeno puško. »Zato so iz hleva, kjer se je skrival Andrej, nagnali vso živino. Nekako se mu je uspelo izmuzniti in pobegniti pred streli, a so se Nemci kruto maščevali, saj so domačijo požga-

li.« Slab mesec kasneje jih je zadela še druga nesreča, ko je Tone pobiral mine ob okupacijski meji in je eno razneslo, tako da velja za prvo žrtev druge svetovne vojne v Goropekah, je dejala Marija Mojca Treven. Leta 1943 pa se je začelo širiti partizansko gibanje in moške so začeli novačiti tudi za

priključitev partizanskim enotam. »A po zločinah, ki so jih partizani zagrešili maja 1943 v Račevi, se je večina Goropečanov odločila za skrivanje.« Po umiku Nemcev iz Žirov leta 1943 so partizani še pogosteje začeli prihajati v Goropeke in vaščanom pleniti zaloge hrane. »Zaradi novih mobiliza-

cij se domačini doma niso več počutili varne, zato so se priključili domobrancem v bližnjih postojankah.«

Povojno usodo domačinov, ki se med vojno niso želeli priključiti partizanom, je prikazala skozi zgodbo Vinca Koklja. »Zaradi povojnih pobojev si ni upal domov, tako da je štiri leta ostal v Avstriji, od koder je domov pošiljal pakete, ki pa do domačih niso prišli.« Kasneje se je odselil v Kanado, kamor mu je devet let pozneje sledila žena z najmlajšima otrokoma. Tiste, ki so ostali doma, so čakali težki časi. Država je bila namreč po vojni v slabem gospodarskem stanju, in čeprav so bili domovi v Goropekah povsem izropani, jim z obvezno oddajo ni bilo prizaneseno. Mnoge kmete je prizadela še agrarna reforma – če se gospodar ni javil oblastnikom v Škofji Loki, so zemljo nacionalizirali. Življenje se je po časi začelo umirjati šele v sredini petdesetih let prejšnjega stoletja, je spomnila Marija Mojca Treven. Tako so leta 1954 v Goropeke začeli graditi tudi cesto, saj so bile prej dostopne le po kolovoznih poteh.